

**До проблеми використання методів управління в професійній діяльності
менеджера освіти**

Анотація. У статті розглянуто проблему використання методів керівництва в професійній діяльності менеджера освіти, проаналізовано різноманітні класифікації методів управління.

Ключові слова: менеджмент, менеджер освіти, управління, методи управління.

Аннотация. В статье рассматривается проблема использования методов руководства в профессиональной деятельности менеджера образования, проанализированы различные классификации методов управления.

Ключевые слова: менеджмент, менеджер образования, управление, методы управления.

Annotation. The problem of the use of methods of guidance in professional activity of manager of education is examined in the article, different classifications of management methods are analysed .

Keywords:. management, manager of education, management, management methods.

Постановка проблеми. У нинішній період модернізації національної системи освіти вагоме місце належить професійній діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу. Управління є тим процесом, який спрямований на забезпечення стабілізації, оптимального функціонування і розвитку школи. Важливе місце в системі управління школою належить методам наукового управління, які розробляють та впроваджують професійно компетентні керівники загальноосвітніх навчальних закладів. Так, сучасному менеджеру освіти потрібно створювати необхідні умови для розвитку творчої діяльності учителів, використовуючи при цьому різні методи керівництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поглиблене дослідження методів управління спостерігається у наукових працях сучасних вчених.

Аналіз наукових джерел з проблеми дослідження засвідчив, що питання використання методів управління знайшло відображення в працях Л. В. Васильченко, В.В. Крижка, Є. М. Павлютенкова, В. С. Пікельної, Г. О. Сиротенко та інших.

Метою статті є аналіз різних класифікацій методів управління в загальноосвітньому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Дослідження науковців свідчать, що методи управління – це особливі специфічні прийоми, способи взаємин і взаємодій керівника з виконавцями, що ведуть до вдосконалення всієї системи [4, с.24]. Важливо зазначити, що в управлінні існують різноманітні класифікації методів менеджменту, які з урахуванням певної специфіки загальноосвітнього навчального закладу можуть бути використані в діяльності директора.

Є. М. Павлютенков підкреслює, що за об'єктом управління методи бувають державного, регіонального, місцевого, внутрішньошкільного управління; за суб'єктом управління – адміністративного, господарського, суспільного управління, методи взаємодії, прийняття спільних рішень; за цілями – стратегічні, тактичні, оперативні; за механізмом впливу – соціально – політичної, соціально – економічної, психолого – педагогічної, організаційно – педагогічної спрямованості; за часом управлінської дії – перспективні, довгострокові, поточні; за стилем – авторитарні, демократичні, ліберальні, популістські, апаратні; за функціями управління – методи планування, організації, контролю, стимулювання. Згідно поглядів вченого розрізняють також методи: економічні – впливи на економічну сферу діяльності людей; організаційно – адміністративні (розпорядчі) – розпорядчого, організаційного, дисциплінарного впливу; соціально – психологічні – регулювання взаємин між людьми, створення оптимального психологічного клімату в колективі [4, с.25].

Вчені В. В. Крижка, Є. М. Павлютенков виділяють такі методи управління у педагогічному менеджменті: економічні – економічне стимулювання – найбільш недосконалі, потребують удосконалення на всіх рівнях; адміністративні методи – регламентація діяльності виконавців, її

нормування, робота з кадрами; методи психолого – педагогічного впливу – встановлення сприятливого мікроклімату, стимулювання творчості та ініціативи, прогнозування соціальних перспектив розвитку освітнього закладу; методи суспільного впливу – розвиток демократії колективів, запровадження лояльної конкуренції, толерантності, підвищення престижу та іміджу [2; 3].

На думку В. С. Пікельної, провідну роль в діяльності менеджера освіти відіграють економічні, організаційно – педагогічні та соціально – психологічні методи.

Згідно поглядів вченої, економічні методи розвивають механізм економічного стимулювання, за допомогою якого кожен керівник загальноосвітнього навчального закладу зацікавиться результатами своєї роботи.

Аналізуючи наукову літературу, знаходимо найбільш розповсюджене визначення економічного методу управління: „це самостійний спосіб впливу на систему, якою управляють, що використовує свій економічний важіль і відокремлений результат (проміжний або кінцевий)” [5, с.95].

Дослідники проблем управління сучасною школою вважають, що керівник загальноосвітнього навчального закладу повинен використовувати у своїй діяльності також і економічні закони, такі як: економії часу, підвищення потреб, планомірного і пропорційного розвитку, попиту та пропозиції, розподілу за працею та ін. В. С. Пікельна відзначає, що „саме свідоме використання економічних законів дозволяє відібрати потрібні засоби впливу для досягнення мети” [5, с. 95].

Подальше дослідження даного питання дає підстави стверджувати, що до групи економічних методів управління освітою відносяться:

- метод централізованого планування;
- метод самостійного планування (в системі самоуправління);
- метод бюджетного управління (при самостійній розробці кошторису);
- метод кошторисно – господарського розрахунку;
- методи економічного стимулювання [5, с. 95].

Важливого значення набувають економічні методи управління окремою системою засобів впливу, які вчені називають економічними важелями. Як показують дослідження науковців, метод централізованого планування використовує економічний важіль – директивні планові завдання органів самоуправління; метод бюджетного управління – фінансування, кредитування; метод кошторисно – господарського розрахунку – фінансування, кредитування, ціноутворення, преміальну систему та фонди економічного стимулювання.

Відзначимо, що основним положенням вибору економічного методу управління є вивчення та облік функціонування окремого об'єкта управління. Однак економічні методи не діють окремо. Звідси випливає, що дані методи повинні підкріплюватись комплексом заходів організаційно – розпоряджувального характеру [5, с.87].

Проаналізуємо тепер організаційно – педагогічні методи, які на думку дослідників, відносяться до числа найважливіших складових механізму управління загальноосвітнім навчальним закладом.

Організаційно – педагогічні методи управління покликані цілеспрямовано формувати організаційно – виробничі взаємини між членами педагогічного колективу. Під час дослідження даних методів ми звернули увагу на те, що вони розділяються на декілька груп. Першу групу складають організаційні методи, які характеризуються жорстким розподіленням функцій між виконавцями. Слід підкреслити, що вони пов'язані з адміністративним стилем управління керівника загальноосвітнього навчального закладу.

До другої групи відносяться організаційні методи з менш жорстким управлінським впливом, відсутністю суворого регламентування в роботі. З урахуванням основних положень даних методів ми визначили, що вони притаманні демократичному стилю в управлінні. Отже, зазначена група методів управління передбачає неформальний підхід до рішення різноманітних проблем. Однак організаційні методи з менш жорстким управлінським впливом ускладнюють контроль за роботою педагогічного колективу.

Окрему групу складають організаційні методи управління, які пов'язані із соціальними факторами та соціально – психологічними методами управління. Огляд управлінської літератури свідчить, що згідно даної групи методів, директор загальноосвітнього навчального закладу самостійно проводить підбір і розкладку кадрів за професійними, діловими та соціально – психологічними якостями. На думку В. С. Пікельної, „внутрішній розподіл функцій у подібних ланках системи, що управляє чи якою управляють, відбувається за неформальними ознаками в процесі самоорганізації. При подальшому розвитку в колективі домінуватиме демократичний стиль управління, неформальні відносини, що дозволятиме формувати гнучкий, швидко реагуючий колектив, для якого характерні самоуправління, колективна відповідальність, дух творчості і прагнення до швидкого, ефективного досягнення мети ” [5, с.99].

Аналіз даних досліджень свідчить, що організаційно – педагогічні методи управління, виділені науковцями, класифікують за різними критеріями. Згідно поглядів вчених, до організаційних методів управління відносяться також організаційні важелі управлінського впливу: інструктування, регламентування, нормування, різні розпоряджувальні акти (накази, розпорядження), організаційне моделювання у всіх ланках навчально – виховної роботи, дисциплінарні вимоги на основі реально існуючих повноважень [5, с.100].

На думку А. Брасса, „широке і грамотне використання організаційних методів, закріплення організаційних впливів у неписаних стандартах поведінки персоналу зменшують необхідність частих розпорядчих впливів і скорочують навантаження на використані соціально – психологічні методи ” [1, с.4].

Під час дослідження соціально – психологічних методів слід керуватися тим, що вони поділяються на дві групи: соціальні і психологічні. Відносно соціальних методів управління, слід зазначити, що вони розкривають сутність соціальних процесів, які виникають у будь – якому колективі. Важливими особливостями даних методів є те, що вони „дозволяють встановити такі соціальні показники, як сформованість громадської думки колективу, наявність

авторитету у керівника й окремих членів колективу, певний розподіл симпатій у колективі, ставлення колективу до процесів, що відбуваються усередині колективу й поза ним, поведінку колективу в стресових ситуаціях, рівень задоволеності роботою ” [5, с.107].

У наукових працях вчених висвітлені також і психологічні методи управління загальноосвітнім навчальним закладом. Перевага психологічних методів полягає в тому, що вони допомагають створити в шкільному колективі сприятливий психологічний клімат; забезпечують розвиток індивідуальності кожного члена педагогічного колективу з урахуванням його інтересів та здібностей [5, с.88].

Так, реалізація керівником навчального закладу психологічних методів управління передбачає вміння використовувати ним знання з психології. Спираючись на дослідження науковців, слід урахувати, що важливою особливістю психологічних методів управління являється поєднання їх з економічними, організаційними та соціологічними методами впливу.

А. Брасс зазначає, що в основі вибору та реалізації методів управління покладені окремі принципи:

- „цілеспрямованості – спонукати працівників діяти для досягнення мети підприємства;
- реалізованості – забезпечувати можливість розробки та здійснення заходів, які дають змогу реалізувати обраний метод впливу відповідно до правових та соціальних норм, наявних ресурсів та технічних засобів;
- системності – являти собою єдину систему, коли застосування одного методу не суперечить іншому, а доповнює його;
- динамічності – здійснюватись у формі, що дає змогу адаптувати їх до мінливої ситуації;
- ефективності – забезпечувати досягнення максимально можливого соціального та економічного ефекту за мінімальних затрат на розробку й реалізацію заходів, які реалізують метод ” [1, с.3].

В. С. Пікельна підкреслює, що вибір методів управління залежить від урахування основних положень закономірностей і принципів управління, поставлених цілей і конкретизованих задач, змісту роботи керівника як в цілому, так і в кожній окремо взятій ситуації навчально – виховного процесу [5, с.87].

Висновки. Ґрунтуючись на порівняльному аналізі методів управління, виокремлених у наукових дослідженнях, можна зробити певні узагальнення. Управління загальноосвітнім навчальним закладом – складний та динамічний процес, який має певні особливості, кожна з яких відіграє значну роль в успішній управлінській діяльності. Один з найбільш основних напрямів в діяльності менеджера освіти пов'язаний з удосконаленням процесу управління навчальним закладом, яке залежить від уміння керівника забезпечувати органічну взаємодію використання всіх методів керівництва.

Отже, методи управління загальноосвітнім навчальним закладом, як зазначають вчені, поєднуються між собою та в сукупності розглядаються як цілісна система методів.

Список використаної літератури

1. Брасс А. Методи менеджменту / А. Брасс // Завуч. – 2007. – № 10 (304). – С. 3 – 5.
2. Васильченко Л. В. Управлінська культура і компетентність керівника / Л. В. Васильченко. – Х.: Основа, 2007. – 176с.
3. Крыжко В. В. Психология в практике менеджера образования / В. В. Крыжко, Е. М. Павлютенков. – СПб.: КАРО, 2001. – 304 с.
4. Павлютенков Є. М. Мистецтво управління школою / Є. М. Павлютенков. – Х. : Вид. група «Основа», 2011. – 320 с. – (Серія «Адміністратору школи»).
5. Пікельна В. С. Управління школою: у 2 ч. / В. С. Пікельна. – Х.: Основа, 2004. – Ч. 1.– 112с.

Довідка про автора

Меркулова Наталя Володимирівна, аспірант Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Науковий керівник – д. п. н., професор Є. М. Павлютенков.

Адреса: Запорізька область, Мелітопольський район, с. Костянтинівка. вул.
Щорса 80, індекс – 72364.
Телефон: моб. 0963919349.